

Cătălina PANAITESCU

Între politică și literatură... Pinter!

Harold Pinter s-a născut la 10 octombrie 1930 în Hackney, o suburbie a Londrei, fiu al unui croitor evreu. La vârsta de 9 ani este evacuat, din cauza bombardamentelor, la Cornwall, fiind, astfel, despărțit de părinți, experiență care i-a marcat copilăria. Se întoarce în Londra abia în 1944. O scurtă perioadă de timp studiază la renumita Royal Academy of Dramatic Art (Academia Regală de Artă Dramatică) din Londra. Refuză să facă serviciul militar și, începând din anul 1950, timp de 10 ani, întreprinde turnee în diferite orașe din Marea Britanie cu diverse trupe de teatru jucând sub pseudonimul David Baron.

În 1950, tânărul Pinter publică prima sa poezie. Se căsătorește, în 1956, cu actrița Vivien Merchant, de care se desparte în 1980, pentru a se recăsători cu scriitoarea Antonia Fraser, fiică a lordului Longford. În 1957 scrie prima sa piesă de teatru într-un act, *The Room (Camera)*, în spiritul teatrului lui Samuel Beckett, piesă care este reprezentată în premieră în același an. Urmează *The Birthday Party (Aniversarea)*, 1958), *The Caretaker (Îngrijitorul)*, 1960). Cu *The Homecoming (Întoarcerea acasă)*, 1965) înregistrează un deosebit succes și marchează consacrarea lui ca autor dramatic. De-a lungul carierei sale a scris: 29 de piese de teatru, printre care *The Lover* (1962), *Old Times* (1970), *No Man's Land* (1974), *Betrayal* (1978), *Party Time* (1991), *Celebration* (1999) etc; 21 de scenarii de film, inclusiv celebra adaptare, din 1981, după romanul lui John Fowles, *lubita locotenentului francez*. Începând cu anii '90, Pinter se ocupă mult mai mult de regia de teatru.

A fost distins cu numeroase premii. În 1966, obține din partea reginei Angliei distincția de Comander of the Most Excellent Order of the British Empire, iar în anul 2002 este numit Companion of Honour. Printre numeroasele premii literare sunt de menționat: Premiul de Stat al Austriei pentru Literatură Europeană și Premiul Pirandello. În ziua de 13 octombrie 2005, Academia Suedeză din Stockholm îi decernează Premiul Nobel pentru Literatură, motivându-se – printre altele – faptul că „în dramele sale dezvăluie prăpastia ascunsă sub pălăvrăgeala de fiecare zi și forțează pătrunderea în spațiul închis al opresiunii“. Primele ecouri în rândul cronicarilor literari au fost diferite, în timp ce renumitul critic german Marcel Reich-Ranicki afirmă că a fost o „decizie bună și nimerită“, Denis Scheck consideră această hotărâre a Academiei Suedeze drept „o ofensă pentru literatura mondială“, scriitorul, în mare măsură „demodat“, „nemaifiind la înălțimea timpului“ (Sigrid Löffler). Harold Pinter este Doctor Honoris Causa al universităților din Reading, Birmingham, Glasgow și Stirling.

În ultimii ani, Pinter s-a angajat și pe tărâm social și politic. În 1985, întreprinde o călătorie în Turcia, împreună cu scriitorul american Arthur Miller, unde intervine în favoarea minorității kurde și a dreptului acesteia de a folosi propria limbă. Rodul acestei călătorii îl constituie piesa sa *Mountain Language (Limba muntelui)*, 1988). Pinter s-a declarat adversar deschis al intervenției NATO în Kosovo și a intervenției militare americane și engleze în Irak.

În februarie 2005, Pinter s-a decis să renunțe la cariera de dramaturg, declarând că-și va canaliza toată energia către zona politică.

În 1958, când Harold Pinter intra la spectacolul, în matineu, al primei sale piese „serioase“ *The Birthday Party (Aniversarea)*, faptul că într-o zi ar putea fi laureat al Premiului Nobel pentru literatură i s-ar fi părut și lui de-a dreptul absurd. A ajuns la câteva minute după ridicarea cortinei, iar când plasatoarea a încercat să-l împiedice să intre în sală, a reușit să o convingă că el era de fapt autorul. „Țin minte că ochii i s-au încetșoșat brusc“, povestește dramaturgul biografului său, Michael Billington. „Ah, tu ești!...“, zise ea și a adăugat în șoaptă „Bietul de tine!“. Pinter a intrat în sală ca să descopere numai șase spectatori prezenți la piesa lui. Avea 27 de ani, era falit și locuia într-o magherniță londoneză alături de soția și fiul său de câțiva ani. Cariera-i părea ruinată chiar înainte de a începe.

Pe 30 octombrie 2005, Harold Pinter a împlinit 75 de ani. Trei sferturi de secol! Laureat al Premiului Nobel, și un diagnostic cumplit: cancer esofagian, cu care luptă de mai bine de trei ani. Acesta este și motivul pentru care nu a fost prezent la Stockholm să își culeagă laurii după o viață dedicată scrisului și teatrului.

Pinter s-a impus de la începutul carierei sale cu un stil propriu. Copil fiind, a fost evacuat de două ori din casa părintească în timpul celui de-al Doilea Război Mondial – o lume în care „iarna, după ora cinci după-masa era întuneric beznă... cu flash-uri de lumină la orizont... o lume frustrată sexual... Era un soi de disperare sexuală a locului. Oamenii chiar credeau că pot muri a doua zi.“

În dicționarele de termeni teatrali întâlnim conceptul de *pinteresc*, care poate să însemne orice, de la banalitatea discursului de zi cu zi, în care există sentimentul că ceva lipsește, până la acte de violență verbală sau fizică iscate fără un motiv precis sau chiar rupte de acțiune. În ciuda amprentei imprimate în istoria literaturii dramatice, faptul că Harold Pinter este laureatul Premiului Nobel pentru literatură în 2005, a stârnit multe controverse la Londra, mai ales în cercurile literar-teatrale. *Să premiezi pe cineva care a renunțat la literatură pentru politică, și a cărui politică este primitivă, isteric antiamericană și pro-dictatorială, este un semn de degradare*

aproape 100% a agitației de la Stockholm, susține criticul Christopher Hitchens (Vanity Fair) pe când, Tom Stoppard, dramaturg, argumentează că „...premiul a fost înmănat unui scriitor care nu numai că se pricepe atât de bine la ceea ce face, dar a schimbat scriitura multora dintre dramaturgii contemporani. Toată lumea l-a considerat dificil în 1958 – anul premierei **The Birthday Party** – iar doi ani mai târziu, aceiași oameni râdeau în hohote la **Îngrijitorul** în West End. El a situat teatrul într-un loc special și avut grijă ca și publicul să ajungă acolo„. La Dublin, în Irlanda, directorul Teatrului Gate, Michael Colgan, afirmă că „*există un sentiment, în unii dintre noi, că Pinter este un om extraordinar care nu a fost întotdeauna apreciat. Cred că a fost neglijat fără motiv. Este un scriitor de o integritate rar întâlnită și, din acest motiv, mă bucur că suedezii au luat, de data aceasta, o decizie înțeleaptă.* Jeremy Irons, actor din prima distribuție a producției **Îngrijitorul**, care a jucat și în **lubita locotenentului francez**, scenariu semnat de Pinter, oferă un portret elocvent al scriitorului: „*Are o putere teribilă să își delimiteze teritoriul. Unii câini sunt așa. Îmi amintesc că eram într-un pub în Richmond – Simon Gray, Harold și cu mine – și discutam despre o avanpremieră. În spate, era un individ care își bea în liniște berea și, care stătea în spatele lui Harold, un pic prea aproape de el. Harold a devenit din ce în ce mai deranjat de el și, în cele din urmă s-a întors și i-a zis: «Scuzați-mă, ne cunoaștem?»*” Așa este unul dintre momentele 100% Harold Pinter. Dramaturgul Michael Frayn este deopotrivă sensibilizat de calitățile personale și profesionale ale acestuia: „*este un om curajos, cu un suflet generos, care de nenumărate ori s-a ridicat și a susținut cauza celor persecutați. Am fost impresionat, în special, de călătoria sa în Turcia, unde a susținut cauza scriitorilor încarcerați, păstrându-și consecvența și fermitatea cu care a criticat imperialismul american. În același timp, mi s-a părut uimitoare spontaneitatea cu care a reacționat la nevoile colegilor săi*“.

Discrepanța în ceea ce privește felul cum este perceput Pinter de conașionalii săi și de restul lumii este uimitoare. Dacă în Anglia este considerat deseori numai un „bătrân furios“, în lumea largă este apreciat ca un mare scriitor și părinte al opresaților. Michael Billington susține că „*pentru Pinter, politica și personalul sunt indivizibile.*“ Iar juriul de anul acesta a surprins esența operei pinteresti pe care o descrie ca fiind aceea care „*descoperă abisul de sub pălăvrăgeala de zi cu zi și forțează intrarea în cercul opresaților.*“ În dialogul lui Pinter nici o replică nu este inocentă, întotdeauna există o luptă pentru putere dusă la limita prăpastiei. După cum, piesele de mai târziu, surprind nesiguranța, panica și ipocrizia ce se ascund în spatele măștilor autorităților politice.

Ce înseamnă Premiul Nobel pentru Pinter? În primul rând, o asemenea distincție aduce cu sine recunoașterea internațională a valorii sale ca scriitor. Când Samuel Beckett a luat Premiul Nobel pentru literatură în 1969, soția sa a descris vestea ca fiind catastrofală. În privința lui Pinter, având în vedere numărul de jurnaliști care încearcă să-l contacteze zilnic, înseamnă o invadare a spațiului personal pe care îl prețuiește atât de mult. În termeni financiari, Pinter își propune revitalizarea campaniei sale de promovare a drepturilor omului și de reabilitare a noțiunilor de „libertate“ și „democrație“, care, în optica lui, se pare că li s-a pierdut sensul în ultima vreme. În plus, trebuie luat în considerare și un suflu nou de energie, pozitiv, în lupta sa cu cancerul, ceea ce l-a făcut să accepte să joace în **Ultima bandă a lui Krapp** pe scena de la Royal Court, cu ocazia celebrării a 50 de ani de existență a acestui teatru.